

„Já“ jako subjekt

Se schopností vztahu k sobě se člověk nerodí, ale musí se k ní v prvních letech svého života propracovat. Nepochybně to zčásti souvisí s jazykem, ale není to záležitost jen jazyková. Některé děti o sobě mluví v třetí osobě déle než jiné; v tom jistě napodobují své nejbližší, kteří je oslovují jejich jménem, a tak ony o sobě také mluví tak, že užívají tohoto svého jména, a chtějí-li o sobě něco říci, užívají třetí osoby. – Nejde také jen o projevy vlastní vůle, která se chce prosadit; to najdeme nepochybně i u zvířat. – Často se věc vyjadřuje tak, že každý své „já“ vlastně teprve hledá, že mu není nijak samozřejmě a od počátku „dáno“. Z vlastní zkušenosti známe situace, kdy jednáme nečekaně způsobem překvapivým nejen pro druhé, ale i pro nás. Otázkou pak je, zda se svým nečekaným jednáním jinými spíše nestáváme, než že by se ukázalo, jací jsme byli už předtím. Dalo by se dokonce říci, že každý je povolán k tomu, aby se stal sám sebou, a to tím, co dělá a jak se chová. Tím ovšem máme na mysli celou jeho osobnost. Ale tato osobnost má nějaké své centrum, a to znamená, že subjektem jen není, ale že vlastně svůj subjekt „má“, že se k němu vždy znovu nějak vztahuje, a že tento subjekt se naopak vztahuje ke všemu, co k osobnosti náleží. Když tedy mluvíme o sobě, tj. o svém „já“, musíme rozlišovat mezi tím, co je v nás stejné s mnoha dalšími, a co je naopak čímsi zvláštním, specifickým pro nás, tedy individuálním, osobním a tudíž jedinečným. K subjektu jakožto celku naší osobnosti a celku našeho života nepochybně náleží obojí, tj. jak to, že jsme lidé, narození v určité době a v určité společnosti (v čemž tedy není zásadního rozdílu proti lidem podobně situovaným), tak to, co nás činí jedinečnými a neopakovatelnými, a to i v tom, jak se se svou odlišnou situací a s problémy, které se prostě naskytou, vyrovnáváme. Jsme tedy subjektem, ale naše aktivity i způsob, jak žije a projevuje se naše tělo i naše vědomí, jsou více či méně, lépe nebo hůře integrovány kolem něčeho, čemu říkáme „já“ a co budeme nazývat „vlastní subjekt“.

(Písek, 040529-1.)